

Provinciale Staten van Limburg
Postbus 5700
6202 MA MAASTRICHT

Grubbenvorst, 13 december 2008/BdP/0034

Geachte leden van Provinciale Staten,

Wij, de belangengroepen Stichting VROM² en Vereniging Behoud de Parel, tevens vertegenwoordigend de mede ondertekenende belangengroepen, zijn in onze activiteiten sterk betrokken bij het verdedigen van de leefomgeving van de burger. In het bijzonder verzetten wij ons tegen de negatieve uitwerking van de reconstructie voor de omwonenden. In onze contacten met de overheid op verschillende lagen bemerken wij steeds weer, dat de argumentatie zich verengt tot ruimtelijke ordening, economie, landbouw, natuur en dierenwelzijn. De factor "volksgezondheid" komt in de normering en daar op gebaseerde toetsing van vestigingseisen voor megabedrijven niet of in ieder geval in onvoldoende mate aan de orde. Toch is juist het welzijn van de burger en vooral haar gezondheid voor onze belangengroepen van het grootste belang.

Bij de overheid lijkt er vrees te bestaan voor een (moeilijk houdbare) claim van een individuele ondernemer die prematuur onderzoeken heeft laten uitvoeren, of grond heeft aangeschaft, omdat hij verkeerd inschatte in welke richting de regelgeving zou gaan. Ook weet de ondernemer, dat er vanuit de Overheid geen toezeggingen gedaan kan worden, zolang er nog geen democratisch besluit ligt dat gepubliceerd is.

Het ontgaat ons dat de overheid zorg heeft voor mogelijke claims vanuit een andere hoek. Te verwachten valt, dat de burger die door de negatieve ontwikkelingen in zijn gezondheid getroffen wordt (COPD, MRSA, etc), zich in de toekomst tot de beleidsbepaler zal richten. Wij vragen ons dan ook af of u in voldoende mate kennis hebt genomen van uitspraken en rapporten die waarschuwen voor de negatieve gevolgen van bijvoorbeeld de mega-bioindustrie op onze gezondheid.

Een bijkomend argument, waardoor wij de onderstaande vraag stellen, is het zeker stellen wat u had kunnen weten bij het instellen en voortzetten van uw beleid. Dit om de slachtoffers ervan in de toekomst een instrument te geven bij het indienen van hun claim. Het verantwoordelijk houden van de tabaksindustrie heeft ons geleerd dat het duidelijk moet zijn wat men op welk moment wist en hoe men daarop gehandeld heeft. Daarom zullen wij deze brief en uw antwoord daarop op onze websites plaatsen.

Wij stellen u de volgende vraag:

Bent u bekend met de onderstaande uitspraken en rapporten en heeft u de uitkomsten hiervan meegewogen in uw huidige beleid?

Fijn stof nader bekeken

De stand van zaken in het dossier fijn stof

Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) in samenwerking met de sector Milieu en Veiligheid (MEV) van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

Waarin o.a. aangegeven staat:

- Er is in gezondheidkundige studies geen drempelwaarde voor de effecten van fijn stof waargenomen. Dit betekent dat er vooralsnog geen buitenluchtconcentratie is aan te geven waar beneden geen gezondheidseffecten meer gevonden worden.
- Vrij algemeen wordt PM_{2,5} als meest gezondheidsrelevant beschouwd, maar de gezondheidkundige relevantie van het grovere deel van het fijn stof met een diameter tussen 2,5 en 10 micrometer is bepaald niet te verwaarlozen.
- Wel is er een concentratie-effectrelatie bepaald voor de gezondheidseffecten die samenhangen met langdurende blootstelling aan fijn stof. Hierbij heeft de WHO PM_{2,5} als nieuwe indicator voorgesteld vanwege de idee dat vooral deze fractie gezondheidkundig van belang is.

Luchtkwaliteit in Nederland: gezondheidseffecten en hun maatschappelijke kosten

Een beknopt overzicht van de stand van zaken in 2005

M. (Kiek) Singels (CE), J.P.G.N. (Jeroen) Klooster (CE), G. (Gerard) Hoek (IRAS)

Waarin o.a. aangegeven staat:

- Deeltjes van verschillende grootte hebben een andere samenstelling en komen in andere delen van de luchtwegen terecht. Daarom is het logisch om de effecten van deze deeltjes separaat te onderzoeken en te normeren. Zowel fijn stof (<2.5 micrometer) als grof stof (tussen 2.5 en 10 micrometer) blijken effecten op dagelijkse sterfte te hebben (Kuenzli, ...[et al.], 2000; Brunekreef, ...[et al.], 2005).
- Diverse toxicologische studies hebben laten zien dat de allerkleinste deeltjes (kleiner dan 0,1 micrometer) meer gezondheidseffecten hebben dan fijn en grof stof.

Chronic obstructive pulmonary disease in never-smoking animal farmers working inside confinement buildings.

Am J Ind Med 2004; 46: 357–362.

Monso E, Riu E, Radon K, et al.

MRSA van vee bij mensen

Website RIVM http://www.rivm.nl/vtv/object_map/o2168n21466.html

Waarop o.a. aangegeven staat:

- Veel varkens blijken een variant van de ziekenhuisbacterie Methicilline-resistente *Staphylococcus aureus* (MRSA) bij zich te dragen. Deze variant, niet-typeerbare MRSA genoemd (NT MRSA), is ook gevonden bij mensen die in contact komen met levende varkens en vleeskalveren..
- In de kaart is te zien dat de meeste besmettingen voorkomen in het midden en oosten van Nederland. Wanneer je deze kaart vergelijkt met de kaarten Aantal varkens per gemeente 2006 en Aantal vleeskalveren per gemeente 2006 is te zien dat in deze gebieden het grootst aantal varkens en vleeskalveren per hectare cultuurgrond worden gehouden.

Ziek van gezonde varkens

Chemisch2Weekblad Life Sciences no. 21, 1 november 2008.

Waarin o.a. aangegeven staat:

- "Het gebruik van grote hoeveelheden antibiotica in de dierhouderij leidt tot toegenomen resistentie bij steeds meer soorten bacteriën", zegt Dik Mevius, antibioticadeskundige van het Centraal Veterinair Instituut. "In Nederland komt in vergelijking met andere landen in de dierhouderij meer resistentie voor en dat percentage stijgt ook, meent hij.

Advies MRSA (meticilline resistente *Staphylococcus aureus*) op levensmiddelen van dierlijke oorsprong

Dr. A.M.W. Kleinmeulman, Inspecteur-Generaal Voedsel en Waren Autoriteit

Waarin o.a. aangegeven staat:

- De geografische verdeling van NT-MRSA onder de bevolking is sterk gerelateerd aan die van de diersoorten waarbij de bacterie is vastgesteld.

Methicillin-resistant *Staphylococcus aureus* in people living and working in pig farms.

Epidemiology & Surveillance Unit, Centre Infectious Disease Control, National Institute of Public Health and the Environment (RIVM), Bilthoven, The Netherlands.

VAN DEN Broek IV, VAN Cleef BA, Haenen A, Broens EM, VAN DER Wolf PJ, VAN DEN Broek MJ, Huijsdens XW, Kluytmans JA, VAN DE Giessen AW, Tiemersma EW.

Waarin o.a. aangegeven staat:

- More than half of the farms investigated (28/50) had MRSA in pigs or stable dust and about one third (15/50) of person(s) were identified as MRSA carriers. Human carriage was found only on farms with MRSA-positive pigs or dust.
- Working in pig stables with MRSA-positive pigs poses a high risk for acquiring MRSA, increasingly so when contact with live pigs is more intensive or long lasting.

Uitspraken van John Degener

hoogleraar microbiologie aan Universitair Medisch Centrum Groningen en voorzitter van Stichting Werkgroep Antibiotica Beleid.

De Boerderij, onafhankelijk weekblad voor de landbouw. 4/11/2008

- De MRSA's vanuit de varkenshouderij zijn een groot risico voor de menselijke gezondheid. Dat gevaar is vergelijkbaar met de vogelgriepvirussen.
- Ook de opkomst van ESBL's die eveneens bij dieren voorkomen, beschouw ik als gevolg van antibioticagebruik in de dierhouderij."
- Schaalvergroting maakt eveneens dat de varkenshouder eerder naar de spuit grijpt.

Isolation of antibiotic-resistant bacteria from the air plume downwind of a swine confined or concentrated animal feeding operation.

University of Texas Health Science Center, School of Public Health, El Paso, Texas, USA.

shawn.g.gibbs@uth.tmc.edu

Gibbs SG, Green CF, Tarnwater PM, Mota LC, Mena KD, Scarpino PV.

Waarin o.a. aangegeven staat:

- The percentage of organisms resistant to at least two antibiotic classes and all four classes evaluated were, respectively, 2.1 and 3.0 times higher inside (n = 69) than upwind (n = 59) of the facility. *Staphylococcus aureus* was the most prevalent organism recovered.
- Bacterial concentrations with multiple antibiotic resistances were found within and downwind of the facility even after subtherapeutic antibiotics were discontinued. This could pose a potential human health effect for those who work within or live in close proximity to these facilities.

Relativering fijn-stofnorm vormt bedreiging volksgezondheid

Prof dr. ir. Bert Brunekreef, hoogleraar milieuepidemiologie en directeur van het 'Institute for Risk Assessment Sciences' (IRAS) van de Utrechtse Universiteit.

Waarin o.a. aangegeven staat:

- Belangrijk zijn epidemiologische studies die laten zien dat mensen die in tijd of ruimte meer blootgesteld zijn, meer ziekte en/of sterfte ondervinden dan mensen die minder blootgesteld zijn.
- De verliezer is hier de volksgezondheid: immers, de normen zijn gebaseerd op epidemiologische studies waarin geen onderscheid is gemaakt naar de herkomst van het stof. Aftrek van 'natuurlijk' fijn stof leidt tot het accepteren van hogere concentraties, en daarmee tot meer gezondheidsschade.
- de EU heeft intussen een nieuwe norm voor fijn stof voorgesteld (25 µg/m³), die beduidend hoger ligt dan door deskundigen bepleit, en die ook ongeveer anderhalf maal hoger is dan de norm die in de Verenigde Staten geldt.

Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland

RIVM, febr. 2008

J.E. Kornalijnslijper, J.C. Rabamat-Langendoen, Y.T.H.P. van Duynhoven

Waarin o.a. aangegeven staat:

- Voor de inmiddels op verschillende bedrijven geïnstalleerde gecombineerde luchtwassers is nog niet duidelijk in hoeverre zij ook zorgen voor de vermindering van uitstoot van micro-organismen.
- Om insleep van micro-organismen te minimaliseren zou een toename in bedrijfsgrootte gepaard moeten gaan met voldoende grote afstanden tussen bedrijven. Voor verspreiding van (dier)ziekten zullen de bedrijven minimaal 1 à 2 kilometer van elkaar verwijderd moeten zijn.
- Uiteraard heeft een groter bedrijf – indien geïnfecteerd – de potentie om meer micro-organismen te verspreiden, bijvoorbeeld via de lucht en via uitrijden van mest.
- Gelet op de beperkte beschikbare gegevens over de effecten van schaalvergroting en bedrijfsconcept op het voorkomen en de verspreiding van zoönosen en antibioticumresistentie is aanvullend onderzoek nodig.
- Het op één bedrijf huisvesten van zowel grotere aantallen varkens als pluimvee wordt sterk ontraden en een minimale afstand van 1 à 2 kilometer tussen bedrijven wordt aangeraden.
- In het buitenland worden bij veel varkenshouders en hun personeel antistoffen gevonden tegen het varkensinfluenzavirus. Vermenging van het varkensinfluenzavirus met het humane influenzavirus in deze groep mensen zou kunnen optreden, met als mogelijk gevolg het ontstaan van een nieuw humaan influenzavirus.
- Ook omwonenden van intensieve varkenshouderijen (o.a. in de VS) rapporteren luchtwegproblemen.

Vuile lucht schadelijk voor kinderbrein

Kennislink.nl

Asba ten Broeke

Op basis van: **Air pollution, cognitive deficits and brain abnormalities: A pilot study with children and dogs**

Brain and Cognition.

Calderón-Garcidueñas en collega's

Waarin o.a. aangegeven staat:

- Voortdurende blootstelling aan lucht die vervuild is met onder meer fijn stof zorgt voor hersenschade bij kinderen. Vooral de frontale cortex (het 'denk- en plangebiedje' in het brein) blijkt slechter te functioneren, waardoor de kinderen uit een vuile stad minder intelligent zijn dan kinderen die schone lucht inademen. De kinderen uit het onderzoek komen uit een deel van Mexico City waar de gemiddelde hoeveelheid fijn stof ongeveer gelijk is aan Nederland.
- 'Gewoon' fijn stof bestaat uit alle deeltjes met een doorsnede kleiner dan 10 micrometer. Een deel daarvan – ultrafijn fijn stof - heeft een nog kleinere doorsnede: 2,5 micrometer of kleiner. Hoe fijner het stof, hoe schadelijker het is voor de gezondheid. Het dringt namelijk nog dieper in de longen door en kan dus nog meer schade veroorzaken.
- Dát fijn stof schadelijk is, staat echter vast. Al in 2002 ontdekte Calderón-Garcidueñas dat blootstelling leidt tot hersenbeschadiging en verslechtering van de hersenfuncties.

Effecten van groen op de luchtkwaliteit

RIVM rapport 680705012/2008

J. Wesseling, R. Beijl, N. van Kuijeren

Waarin o.a. aangegeven staat:

- Dit betreft de grootschalige PM10-concentraties, niet de effecten van lokale bronnen als wegen. Op de bijdragen hiervan heeft het aanplanten van groen in de wijde omgeving geen effect.
- De beperkte metingen die beschikbaar zijn op het gebied van NO2 laten, binnen de onzekerheden, geen effecten van groen in een straat op de NO2-concentraties zien.
- Er zijn aanwijzingen dat juist de zeer fijne deeltjes in het bijzonder schadelijk voor de gezondheid zijn.
- Het is evenwel niet zo dat een maatregel gericht op het behalen van de wettelijke grenswaarden ook altijd evenzo positief is voor de gezondheid, zie ook hoofdstuk 4. Verschillende componenten en groottefracties van PM10 hebben volgens de huidige inzichten verschillende effecten op de gezondheid.
- In Nederland worden veel mensen blootgesteld aan luchtverontreiniging. Deze blootstelling kan gezondheidseffecten veroorzaken, variërend van benauwdheid en hoesten tot longproblemen en verergering van hart- en vaatziekten, zie Gauderman et al. (2007), Brunekreef et al. (1997) en Hoek et al. (2002). De omvang van de effecten van blootstelling aan fijn stof in Nederland is geschat op ca. 12.000-24.000 vroegtijdige sterfgevallen per jaar (Staatsen en Knol, 2005).
- Fijn stof komt bij inademing op verschillende plaatsen in de luchtwegen en longen terecht al naar gelang de grootte van de deeltjes. Deeltjes kunnen uiteenlopen van ultrafijne deeltjes (PM0,1) tot de grovere fractie fijn stof (PM10). In het algemeen geldt: hoe kleiner de deeltjes, hoe dieper zij in de luchtwegen en longen doordringen.

Gezondheidseffecten van fijn stof

Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longaandoeningen (NKAL)

Dr. J. M. Rooyackers, longarts

Waarin o.a. aangegeven staat:

- Stofdeeltjes hebben een negatief effect op longen, hart en bloedvaten.
- Sporten in de ‘gezonde buitenlucht’ is een relatief begrip.
- Fijn stof kost de Nederlandse maatschappij per jaar minimaal vier miljard euro.
- Op korte termijn verhoogt fijn stof de sterfte aan hart- en vaatziekten en vooral COPD (chronic obstructive pulmonary disease).
- Op langere termijn wordt in Europese studies een verband gezien tussen de concentratie fijn stof (PM_{2,5}) en sterfte, met een RR van 1,2 en een gemiddelde afname van de levensduur van ongeveer negen maanden. Dit wordt veroorzaakt door cardiovasculaire aandoeningen en mogelijk
- longkanker. Wat betreft de morbiditeit wordt op langere termijn een toename gezien in luchtwegklachten en COPD evenals een afname van de longfunctie bij kinderen en volwassenen.
- Toch heeft Nederland grote moeite met de introductie van een nieuwe Europese norm voor PM_{2,5}, voorlopig trouwens nog een streefwaarde. Onlangs nog heeft de Europese Commissie echter uitgesproken de norm voor fijn stof verder te willen aanscherpen. De norm botst met de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Nederland. Uitspraken van de Raad van State brachten dit pijnlijk aan het licht.
- De term ‘fijn stof’ moet worden gereserveerd voor PM_{2,5}, deeltjes <2,5 µm. Epidemiologische studies laten zien dat fijn stof negatieve gezondheidseffecten heeft op de mortaliteit en morbiditeit.

Met dank voor uw beantwoording,

Vereniging Behoud de Parel, Grubbenvorst

Stichting VROMP, Vroomshoop

Stichting Mooij Land, Montferland en Oude Usselstreek

Stop Varkensflats Wijhe, Olst-Wijhe

Anti-Industriële Varkenshouderij Marle, Marle

Platform Hou Wierden Schoon, Wierden

Stichting Cultuurbehoud Notter-Zuna, Notter

Werkgroep Daarleven, Daarleven

c.c.: Deze brief is ook verstuurd naar:

Ministers Verburg, Klink en Cramer

Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten van Overijssel, Gelderland en Limburg

Gemeenteraden en B&W van de LOG-gemeenten in Overijssel, Gelderland en Limburg